

การรับบำเหน็จบำนาญสำหรับข้าราชการที่ถูกดำเนินการทางวินัย

บำเหน็จ¹ หรือบำนาญ² ได้ยื่นคำนี้เมื่อไหร่ก็ดูเหมือนจะเป็นน้ำทิพย์ชโลมใจสำหรับข้าราชการทุกผู้ทุกนามเสียจริง และก็เพราะบำเหน็จ หรือบำนาญ นี้แหละที่ทำให้ใครหลาย ๆ คน ตัดสินใจก้าวเข้าสู่เส้นทางข้าราชการ แต่อย่างไรก็ตามการที่ข้าราชการผู้ใดจะได้รับบำเหน็จ หรือบำนาญ ก็มีเงื่อนไขหรือหลักเกณฑ์ คำนึง จึงมิใช่ว่าข้าราชการทุกคนจะมีสิทธิได้รับบำเหน็จ หรือบำนาญเสมอไป ในฉบับนี้ผู้เขียนจึงขอแนะนำเรื่องราวที่น่าสนใจสำหรับข้าราชการที่ถูกดำเนินการทางวินัย และการดำเนินการทางวินัยยังไม่แล้วเสร็จ³ แต่มีเหตุให้สิ้นสภาพข้าราชการไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม เช่น เกษียณอายุราชการ ลาออก ถูกให้ออก ถูกลงโทษไล่ออกหรือปลดออกจากราชการ ซึ่งข้าราชการเหล่านี้ยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะมีสิทธิได้รับบำเหน็จหรือบำนาญ หรือไม่ อย่างไร มาแนะนำเสนอ เพื่อเป็นประโยชน์แก่ข้าราชการกลุ่มนี้ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

เบื้องต้นขอสาธยายถึงความเป็นมาโดยสังเขปเสียก่อนว่า บำเหน็จ หรือบำนาญสำหรับข้าราชการ นั้น เริ่มมีขึ้นตั้งแต่ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) โดยได้ตราขึ้นเป็นพระราชบัญญัติเบี้ยบำนาญ ร.ศ. 120 ซึ่งต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงระบบการรับราชการ จึงมีการตราพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 และที่สุดได้มีการปรับปรุงเป็นพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539 โดยได้ใช้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามเงินบำเหน็จ บำนาญ หรือบำเหน็จตกทอด⁴ ก็ยังคงอยู่หลักการเดิมคือ ให้เบิกจ่ายจากเงินงบประมาณของแผ่นดิน

1 บำเหน็จ หมายความว่า เงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมา ซึ่งรัฐจ่ายให้ครั้งเดียวเมื่อสมาชิกภาพสิ้นสุดลง โดยมีสูตรการคำนวณ คือ
บำเหน็จ = เงินเดือนเดือนสุดท้าย x เวลาราชการ

2 บำนาญ หมายความว่า เงินตอบแทนความชอบที่ได้รับราชการมา ซึ่งรัฐจ่ายให้เป็นรายเดือนเมื่อสมาชิกภาพสิ้นสุดลง โดยมีสูตรการคำนวณ คือ
บำนาญ = $\frac{\text{เงินเดือนเฉลี่ย } 60 \text{ เดือนสุดท้าย} \times \text{เวลาราชการ}}{50}$

* แต่ทั้งนี้ บำนาญ ต้องไม่เกิน ร้อยละ 70 x เงินเดือนเฉลี่ย 60 เดือนสุดท้าย

3 การดำเนินการทางวินัยแล้วเสร็จ หมายความว่า อ.ก.พ.กระทรวง หรือ ก.พ. แล้วแต่กรณี ได้มีมติรับทราบการดำเนินการทางวินัย แต่หากมีการอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ การดำเนินการทางวินัยจะแล้วเสร็จก็ต่อเมื่อการพิจารณาอุทธรณ์หรือร้องทุกข์เสร็จสิ้น (เฉพาะในฝ่ายบริหาร ไม่รวมถึงการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง)

4 บำเหน็จตกทอด หมายถึง เงินที่รัฐจ่ายเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ทายาทของข้าราชการหรือข้าราชการบำนาญที่ถึงแก่ความตาย ซึ่งจ่ายเป็นเงินก้อนครั้งเดียว แต่หากไม่มีทายาทเงินนี้ก็จ่ายให้แก่บุคคลซึ่งผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้ต่อส่วนราชการเจ้าสังกัด แต่หากไม่มีทั้งทายาทและบุคคลซึ่งผู้ตายได้แสดงเจตนาไว้ สิทธิในบำเหน็จตกทอดจะเป็นอันยุติลง โดยบำเหน็จตกทอดมีสูตรการคำนวณ คือ

บำเหน็จตกทอด (เสียชีวิตระหว่างรับราชการ) = เงินเดือนเดือนสุดท้าย x เวลาราชการ

บำเหน็จตกทอด (เสียชีวิตระหว่างรับบำนาญ) = 30 เท่าของเงินบำนาญรายเดือน

บำเหน็จ หรือบำนาญ นั้น เป็นการถือคุณอย่างหนึ่งที่ทางราชการตอบแทนความชอบให้แก่ข้าราชการที่ได้ปฏิบัติงานรับราชการด้วยดีมาตลอดเวลาราชการ อันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ จนกระทั่งออกจากราชการ หรือเจ็บป่วยทุพพลภาพจนไม่สามารถรับราชการได้ หรือต้องออกจากราชการด้วยเหตุทดแทน โดยที่ไม่มีความผิดและมีได้สมภารใจที่จะออกจากราชการ และเมื่อถึงแก่ความตายก็ยังได้รับประโยชน์เป็นบำเหน็จตกทอดให้แก่ทายาทผู้มีสิทธิตามกฎหมายต่อไป

ข้าราชการที่มีสิทธิได้รับบำเหน็จ หรือบำนาญปกติ จะต้องมีความสมบูรณ์ดีอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้ เหตุทดแทนเพราะทางราชการยุบหรือเลิกตำแหน่ง เหตุทุพพลภาพซึ่งแพทย์รับรองว่าไม่สามารถปฏิบัติราชการต่อไปได้ เหตุสูงอายุ (อายุตัว 60 ปีบริบูรณ์ หรืออายุตัว 50 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและประสงค์จะลาออกจากราชการ) เหตุรับราชการมานาน (เวลาราชการครบ 25 ปีขึ้นไปและประสงค์จะลาออกจากราชการ) ข้าราชการที่ถูกปลดออกจากราชการ และข้าราชการที่มีเวลาราชการตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ที่ประสงค์จะลาออกจากราชการ (กรณีนี้มีสิทธิเฉพาะการได้รับบำเหน็จเท่านั้น) ดังนั้น ข้าราชการที่มีเหตุให้สิ้นสภาพข้าราชการไม่ว่าด้วยเหตุใดก็ตาม เช่น เกษียณอายุราชการ ลาออก ถูกให้ออก ถูกลงโทษ ไล่ออกหรือปลดออกจากราชการ แต่การดำเนินการทางวินัยยังไม่แล้วเสร็จ หรือข้าราชการที่ถูกฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา โดยกรณีหรือคดีอาญายังไม่ถึงที่สุด หรือข้าราชการที่ถูกคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้มูลว่ามีความผิด แต่การดำเนินการตามการชี้มูลยังไม่แล้วเสร็จ จึงยังไม่มี ความชัดเจนว่าจะมีสิทธิได้รับบำเหน็จหรือบำนาญ หรือไม่ ซึ่งในกรณีของข้าราชการกลุ่มนี้ กระทรวงการคลังได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อเป็นการบรรเทาความเดือดร้อนของข้าราชการกลุ่มนี้ ที่อาจมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญเมื่อการดำเนินการทางวินัย หรือคดีอาญาสิ้นสุดลง จึงได้กำหนด วิธีปฏิบัติในการขอรับบำเหน็จ หรือบำนาญ ล่วงหน้า เพื่อให้มีเงินสำหรับใช้จ่ายในระหว่างที่ การดำเนินการทางวินัยยังไม่แล้วเสร็จ โดยให้ทำประกันการขอรับบำเหน็จ หรือบำนาญ ด้วยบุคคล หรือทรัพย์สินไว้กับส่วนราชการเจ้าสังกัด⁵ ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

ประเภทของข้าราชการที่ต้องทำประกันในการขอรับบำเหน็จ หรือบำนาญ ด้วยบุคคล หรือทรัพย์สิน แบ่งได้ 6 ประเภท

⁵ เวลาราชการ หมายความว่า เวลาตั้งแต่วันที่เริ่มรับราชการจนถึงวันสุดท้ายที่ได้รับเงินเดือนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539 และให้หมายความรวมถึงการนับเวลาราชการเป็นทวีคูณตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญ ข้าราชการ

⁶ หนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค 0406.5/ว 122 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2552 เรื่อง วิธีปฏิบัติในการขอรับบำเหน็จบำนาญของ ข้าราชการหรือลูกจ้างประจำซึ่งมีกรณีหรือต้องหาว่ากระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือมีกรณีถูกฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา โดยกรณีหรือคดีอาญายังไม่ถึงที่สุด

- ข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ หรือได้รับอนุญาตให้ลาออกจากราชการ ก่อนการสอบสวนทางวินัยเสร็จสิ้น หรือการพิจารณาลงโทษเสร็จสิ้น
- ข้าราชการที่ถูกสั่งให้ออก หรือปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ ซึ่งมีไดุ้ทธธรรม หรือร้องทุกข์ แต่ อ.ก.พ.กระทรวง หรือ ก.พ. แล้วแต่กรณี ยังไม่ตอบรับทราบการรายงานการดำเนินการทางวินัย
- ข้าราชการที่ถูกสั่งให้ออก หรือปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ ซึ่งไดุ้ทธธรรม หรือร้องทุกข์ แต่การพิจารณาอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ยังไม่เสร็จสิ้น
- ข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ หรือได้รับอนุญาตให้ลาออกจากราชการ หรือถูกสั่งให้ออก หรือปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ ซึ่งผู้นั้นได้ถูกฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา อันมิใช่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทที่ไม่เกี่ยวกับราชการหรือความผิดลหุโทษ โดยกรณีหรือคดีอาญายังไม่ถึงที่สุด
- ข้าราชการที่เกษียณอายุราชการ หรือได้รับอนุญาตให้ลาออกจากราชการ หรือถูกสั่งให้ออก หรือปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ ก่อนที่ส่วนราชการต้นสังกัดจะได้ดำเนินการตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลว่าข้าราชการผู้นั้นมีความผิดทางวินัย
- ข้าราชการที่อาจถูกดำเนินการทางวินัยได้ตามกฎหมายเฉพาะอื่นใด และได้ออกจากราชการโดยกรณียังไม่สิ้นสุด เว้นแต่กฎหมายนั้นมิได้บัญญัติให้สามารถดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการผู้นั้นต่อไปได้ ภายหลังจากที่ผู้นั้นออกจากราชการไปแล้ว

ประเภทของการประกัน

1. การประกันด้วยบุคคล จะต้องทำสัญญาค้ำประกันภายในวงเงินบำเหน็จปกติที่ข้าราชการผู้นั้นจะได้รับ แต่ถ้าเป็นกรณีบำนาญให้ทำสัญญาค้ำประกันภายในวงเงินบำนาญที่ข้าราชการผู้นั้นจะได้รับภายในระยะเวลา 3 ปี

1.1 บุคคลธรรมดา ต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการทำนิติกรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

(1) ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ พนักงาน ลูกจ้างประจำ ผู้รับเบี้ยหวัดบำนาญ เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่เรียกชื่ออย่างอื่นของหน่วยงานในภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการ

อื่นของรัฐ จำนวนไม่เกิน 2 คน หากมีจำนวน 1 คน ต้องได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำไม่ต่ำกว่าอัตราเงินเดือนของข้าราชการผู้เข้ารับบำเหน็จบำนาญ แต่หากมีจำนวน 2 คน ต้องได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำรวมกันไม่ต่ำกว่าอัตราเงินเดือนของข้าราชการผู้เข้ารับบำเหน็จบำนาญ

(2) ประกอบอาชีพอื่น จำนวนไม่เกิน 2 คน หากมีจำนวน 1 คน ต้องได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำไม่ต่ำกว่าอัตราเงินเดือนของข้าราชการผู้เข้ารับบำเหน็จบำนาญ แต่หากมีจำนวน 2 คน ต้องได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำรวมกันไม่ต่ำกว่าอัตราเงินเดือนของข้าราชการผู้เข้ารับบำเหน็จบำนาญ

1.2 นิติบุคคล ต้องเป็นนิติบุคคลซึ่งตราสารจัดตั้งหรือข้อบังคับของนิติบุคคลนั้นกำหนดให้สามารถค้าประกันการชำระหนี้ได้ เช่น ธนาคาร บริษัทจำกัด บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ เป็นต้น

2. การประกันด้วยทรัพย์สิน จะต้องทำสัญญาค้ำประกันไม่ต่ำกว่าวงเงินบำเหน็จปกติที่ข้าราชการผู้เข้ารับบำเหน็จจะได้รับ แต่ถ้าเป็นกรณีบำนาญให้ทำสัญญาค้ำประกันไม่ต่ำกว่าวงเงินบำนาญที่ข้าราชการผู้เข้ารับบำนาญจะได้รับภายในระยะเวลา 3 ปี

2.1 อสังหาริมทรัพย์ ให้คำนวณตามราคาประเมินการเสียภาษีของทางราชการ

2.2 สงหาริมทรัพย์ ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ให้จดทะเบียนเฉพาะการและมีราคาประเมินตามที่ซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาดในวันที่จดทะเบียน

2.3 หลักทรัพย์อื่น เช่น ตัวเงินคลัง พันธบัตร ตัวเงิน หุ่น หรือหุ้นกู้ โดยให้ดำเนินการตามวิธีการที่กฎหมายในเรื่องนั้น ๆ กำหนดไว้

3. เมื่อการดำเนินการทางวินัย หรือคดีอาญาถึงที่สุดด้วยประการใดแล้ว ให้ส่วนราชการเจ้าสังกัดแจ้งให้กระทรวงการคลังทราบโดยด่วน พร้อมแนบหลักฐาน ซึ่งถ้าปรากฏว่าข้าราชการผู้นั้นมีสิทธิได้รับบำเหน็จ หรือบำนาญ (ไม่มีความผิด หรือมีความผิดวินัยอย่างไม่ร้ายแรง หรือมีความผิดวินัยอย่างร้ายแรงแต่ได้รับโทษเพียงปลดออกจากราชการ หรือให้ออกจากราชการด้วยเหตุอื่น) ก็ให้การประกันที่ได้ทำไว้ระงับไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ถ้าปรากฏว่าข้าราชการผู้นั้นไม่มีสิทธิได้รับบำเหน็จ หรือบำนาญ (มีความผิดวินัยอย่างร้ายแรงโดยได้รับโทษไล่ออกจากราชการ) ให้ส่วนราชการเจ้าสังกัดเรียกบำเหน็จ หรือบำนาญที่ได้รับล่วงหน้าไปแล้วคืน และนำเงินส่งคลังตามระเบียบของทางราชการ แต่หากไม่สามารถเรียกคืนได้ก็ให้บังคับชำระหนี้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ต่อไป

หากการดำเนินการทางวินัย หรือคดีอาญา ยังไม่แล้วเสร็จภายในระยะเวลา 3 ปี นับแต่วันทำสัญญา เฉพาะในกรณีขอรับบำนาญ ส่วนราชการเจ้าสังกัดต้องแจ้งให้ผู้ขอรับบำนาญมาดำเนินการทำประกันด้วยบุคคลหรือทรัพย์สินต่อไป โดยให้แจ้งล่วงหน้าภายใน 3 เดือน ก่อนครบกำหนดดังกล่าว เพื่อให้ผู้นั้นได้รับบำนาญต่อเนื่องต่อไปได้ และให้ส่วนราชการเจ้าสังกัดเร่งดำเนินการทางวินัยให้เสร็จโดยเร็ว

สำหรับแบบฟอร์มหนังสือสัญญาการใช้จ่ายเงินคืน (แบบ ชงค.) และแบบฟอร์มหนังสือสัญญาค้ำประกัน (แบบ คปก.) สามารถศึกษาได้จากหนังสือกระทรวงการคลัง ด่วนที่สุด ที่ กค 0406.5/ว 122 ลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2552 เรื่อง ระเบียบปฏิบัติในการขอรับบำเหน็จบำนาญของข้าราชการหรือลูกจ้างประจำซึ่งมีกรณีหรือต้องหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือมีกรณีถูกฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา โดยกรณีหรือคดีอาญายังไม่ถึงที่สุด

จากวิธีปฏิบัติข้างต้นจะเห็นได้ว่าทางราชการยังมีความเป็นห่วง และกังวลในความเดือดร้อนของเพื่อนข้าราชการที่ถูกดำเนินการทางวินัย จึงกำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อเยียวยาไม่ให้เพื่อนข้าราชการที่ถูกดำเนินการทางวินัยต้องได้รับทุกข์มากเกินไปกว่าเดิม ซึ่งผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะประโยชน์ได้บ้าง แต่ไม่ประสงค์ให้เพื่อนข้าราชการต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ทำให้มีความจำเป็นต้องใช้แบบฟอร์มหนังสือสัญญาการใช้จ่ายเงินคืน (แบบ ชงค.) และแบบฟอร์มหนังสือสัญญาค้ำประกัน (แบบ คปก.) นะคะ

นางสาวสุภาพร อารยะนรากุล

นิติกรชำนาญการ

นางสาวจุฑาพิชญ์ สติริวิศาลกิจ

นิติกรปฏิบัติการ